

УДК 75.036:75.047(477) Глущенко
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/96-1-29>

Ольга КОПІЄВСЬКА,
orcid.org/0000-0002-4537-4888
доктор культурології, професор,
професор кафедри сценічного мистецтва і культури
Київського національного університету технологій та дизайну
(Київ, Україна) *okopievska@gmail.com*

АКВАРЕЛЬ У ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ ГЛУЩЕНКА: ОБРАЗНО-СТИЛЬОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА КОЛОРИСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ

У статті досліджується акварельна творчість Миколи Глуценка як самостійне та виразне художнє явище в українському мистецтві ХХ століття. Особлива увага приділяється впливу європейського модернізму та постімпресіоністських практик на формування стилю художника, а також його здатності поєднувати європейські колористичні принципи з українською образною традицією. Розглядаються також творчі й інтелектуальні контакти, як фактори, що стимулювали експерименти з формою і світлотінню у акварельних роботах. Методологія дослідження базується на комплексному мистецтвознавчому підході, який поєднує аналіз художньої техніки, колористики та стилістичних особливостей акварельних творів Миколи Глуценка з історико-культурним контекстом його творчості. Це дозволяє не лише оцінити технічні й естетичні особливості акварелей, а й показати їхнє значення у формуванні української колористичної традиції та взаємозв'язок із загальноєвропейським мистецьким процесом. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі акварельної спадщини Миколи Глуценка як самостійного й повноцінного напрямку його творчості, а не допоміжної техніки. Показано, що акварель у творчості М. Глуценка виступає не допоміжним матеріалом, а засобом художнього осмислення світу, через який передаються психологічні стани, світлові й повітряні ефекти, а також ритм і динаміка природних явищ. Дослідження підкреслює значення акварельного доробку М. Глуценка для українського мистецтва та колористичної традиції ХХ століття. Зроблено висновок, що через прозорість фарб та контроль над водою й пігментом художник передавав ефемерні стани світла, повітря та настрою простору, досягаючи високого рівня емоційної виразності. Контрасти холодних і теплих тонів, ритмічні мазки та свобода виконання створюють відчуття живого, динамічного простору. Природа при цьому – не проста репрезентація, а інтерпретація стану середовища – світла, води, повітря та часу. Композиції передають внутрішній ритм і емоційний стан митця, а контури форм часто розчиняються у кольорових мазках, підкреслюючи динаміку й прозорість.

Ключові слова: акварель, Микола Глущенко, колористика, постімпресіонізм, художній стиль, українське мистецтво ХХ століття.

Olha KOPIEVSKA,
orcid.org/0000-0002-4537-4888
Doctor of Cultural Studies, Professor,
Professor at the Department of Stage Arts and Culture
Kyiv National University of Technologies and Design
(Kyiv, Ukraine), *okopievska@gmail.com*

WATERCOLOR IN THE WORK OF MYKOLA GLUSCHENKO: IMAGE-STYLISH TRANSFORMATIONS AND COLORISTIC STRATEGIES

The article explores the watercolor work of Mykola Hlushchenko as an independent and expressive artistic phenomenon in Ukrainian art of the 20th century. The technical and coloristic features of his watercolors are analyzed, including the transparency of paints, the rhythmicity of the brushstroke, and the dynamics of color relationships. Special attention is paid to the influence of European modernism and post-impressionist practices on the formation of the artist's style, as well as his ability to combine European coloristic principles with the Ukrainian figurative tradition. Creative and intellectual contacts are also considered as factors that stimulated experiments with form and chiaroscuro in watercolor works. The research methodology is based on a comprehensive art-historical approach that combines the analysis of artistic technique, coloristics, and stylistic features of Mykola Hlushchenko's watercolor works with the historical and cultural context of his work. This allows not only to assess the technical and aesthetic features of watercolors, but also to show their significance in the formation of the Ukrainian coloristic tradition and the relationship with the pan-European artistic process. The scientific novelty of the study lies in the comprehensive analysis of Mykola Hlushchenko's watercolor heritage as an independent and full-fledged direction of his creativity, and not an auxiliary technique. It is shown that watercolor in the work of M. Hlushchenko acts not as an auxiliary material, but as a means of artistic comprehension

of the world, through which psychological states, light and air effects, as well as the rhythm and dynamics of natural phenomena are transmitted. The study emphasizes the significance of M. Hlushchenko's watercolor works for Ukrainian art and the coloristic tradition of the 20th century. It is concluded that through the transparency of paints and control over water and pigment, the artist conveyed ephemeral states of light, air and the mood of space, achieving a high level of emotional expressiveness. Contrasts of cold and warm tones, rhythmic strokes and freedom of execution create a feeling of a living, dynamic space. Nature is not a simple representation, but an interpretation of the state of the environment – light, water, air and time. The compositions convey the inner rhythm and emotional state of the artist, and the contours of the forms often dissolve in the colored masses, emphasizing the dynamics and transparency.

Key words: watercolor, Mykola Hlushchenko, coloristics, post-impressionism, artistic style, Ukrainian art of the 20th century.

Постановка проблеми. Микола Петрович Глуценко – не просто один із найзначніших українських художників ХХ століття, а важлива постать модерного українського мистецтва ХХ століття.

Акварель традиційно розглядається як техніка, менш значна за олійний живопис. Утім, у творчості М. Глуценка акварельні твори займають особливе місце, відображаючи не тільки технічну майстерність, а й суттєві художні ідейні пошуки (*Глуценко Микола Петрович*). При цьому акварельний доробок Миколи Глуценка досі залишається менш вивченим порівняно з його олійним живописом, попри значний художній і колористичний потенціал цих творів.

Також актуальність дослідження зумовлена зростанням наукового інтересу до українського мистецтва ХХ століття в контексті європейських художніх процесів та переосмислення ролі окремих технік у формуванні національної мистецької традиції. Аналіз акварелі як самостійного виду творчості М. Глуценка дозволяє глибше зрозуміти його образно-стильову еволюцію, специфіку імпресіоністичної спадкоємності та внесок у розвиток української колористики.

Аналіз досліджень. М. Пономаренко аналізує автопортрет Глуценка 1923 р. як один із ключових ранніх творів митця, розглядаючи його у світлі творчого відродження й пошуку художньої ідентичності (*Пономаренко, 2023*). В. Сусак досліджує вплив неокласичних тенденцій на формування художньої мови українського живопису міжвоєнного періоду на прикладі творчості Івана Бабія та Миколи Глуценка. Автор аналізує стильові ознаки неокласицизму – гармонійну композицію, врівноваженість форм, звернення до класичних зразків – і простежує їхню трансформацію у творчості М. Глуценка (*Сусак, 2023*). Порівняльному аналізу художніх практик Василя Чегодара та Миколи Глуценка в контексті розвитку українського живопису ХХ ст. присвячена стаття К. Волошиної. Авторка розглядає спільні мотиви пейзажного мислення, колористичні рішення та композиційні принципи, виявляючи взаємні впливи між митцями. Особливу увагу приділено еволюції колірної палітри й трактуванню простору як емоційно насиченого образу. Дослідження поглиблює розуміння художніх процесів українського модернізму (*Волошина, 2024*). У моногра-

фії Б. Пінчевської здійснено комплексний аналіз життєвого і творчого шляху Миколи Глуценка в контексті розвитку українського та європейського мистецтва ХХ століття. Авторка простежує формування художнього стилю митця, впливи модерністських течій і специфіку його колористичної манери. Особливу увагу приділено пейзажному живопису та ролі пленерної практики у становленні художнього методу. Видання містить репродукції творів і ґрунтовну мистецтвознавчу інтерпретацію спадщини художника (*Пінчевська, 2021*). О. Капшукова аналізує сучасні форми презентації творчої спадщини Миколи Глуценка в музейному та виставковому просторі України. Авторка розглядає кураторські стратегії, публічні наративи та комунікаційні практики, через які формується образ художника у культурній свідомості суспільства. Наголошується на трансформації сприйняття митця від радянського канону до сучасного міждисциплінарного осмислення його творчості (*Капшукова, 2022*). Також О. Капшукова досліджує колекцію робіт М. Глуценка та систематизує їх за періодами творчості. Авторка пропонує уточнену періодизацію творчості митця та розглядає проблеми атрибуції окремих творів на основі стилістичних і технічних характеристик (*Капшукова, 2024*). У книзі К. Лебедевої поєднано мистецтвознавчий та історико-біографічний підхід до постаті М. Глуценка, висвітлюється не лише його художня діяльність, а й участь у розвідувальній роботі в міжвоєнний період. Авторка реконструює складний життєвий контекст митця, що вплинув на його світогляд і творчі стратегії. Видання розкриває багатовимірність особистості Глуценка, поєднуючи аналіз мистецтва з політичною історією ХХ століття (*Лебедева, 2022*).

Наукові дослідження творчості Миколи Глуценка охоплюють широкий спектр підходів: мистецтвознавчий, історико-біографічний та культурологічний. Ранні роботи та акварельний доробок аналізуються крізь призму формування художньої ідентичності, взаємовпливів із сучасниками та європейських модерністських течій. Дослідження підкреслюють значення колористики, композиційних принципів та пленерної практики у розвитку його стилю. Окрема увага приділяється періодизації творчості, атрибуції робіт та способам презентації спадщини в музейному й публічному

просторі. Загалом, в українському мистецтвознавстві існує стійка база для розуміння художньої мови Глуценка, проте потребує поглиблення аналіз його акварельних практик у контексті українського та європейського модернізму.

Мета статті – виявити художньо-стильові особливості акварельного живопису Миколи Глуценка, проаналізувати його колористичні стратегії.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі акварельної спадщини Миколи Глуценка як самостійного й повноцінного напрямку його творчості, а не допоміжної техніки.

Виклад основного матеріалу. Микола Глуценко народився 17 вересня 1901 р. в місті Новомосковськ (нині Дніпропетровська область). Митець навчався у Берліні й працював у Парижі, виставлявся у провідних європейських салонах. Це сформувало у ньому чуття кольору, притаманне європейському модернізму і дало змогу реалізувати власний унікальний виразний стиль (Микола Плушченко). Після повернення в Україну художник став видатним майстром пейзажу й натюрморту, засвоїв спектр живописних традицій та інтерпретував їх у власній творчості.

Упродовж життя М. Глуценко експериментував із формою і кольором, працював у різних жанрах, але особливо вразливий і світлий характер має його акварельний живопис. Акварель у його творчості – це не допоміжний матеріал, а повноцінний інструмент художнього вираження, через який художник формує власну поетичну візію природних явищ.

Відомі роботи, виконані у цій техніці (наприклад, пейзажі й камерні жанрові сценки), демонструють тонке відчуття фарби на папері та органічну взаємодію техніки з художньою ідеєю (Глуценко Микола «В дзеркалі»).

Перебування в Парижі та європейські виставки ввели до творчості М. Глуценка елементи постімпресіонізму та модерних колористичних методів, які він органічно «переробив» у своїй художній мові. Тому його акварелі мають виражену імпресіоністичну спадкоємність: наголос на світлі й кольорі, а не на детальній графічній точності. За спостереженням дослідників, творчість Миколи Глуценка функціонує не лише як естетичне явище, а й як форма культурної репрезентації доби, у якій художник поєднував європейські модерністські впливи з українською образною традицією (Капшуківа, 2022). К. Лебедева зазначає, що захоплення Глуценка французьким мистецтвом і безпосередні контакти з європейським художнім середовищем суттєво вплинули на його колористичне мислення, сформувавши стійку орієнтацію на світло-повітряні ефекти та живу фактуру мазка (Лебедева, 2022). М. Глуценко фактично інтегрував неокласичні принципи побудови композиції з елементами модерністської

колористики. Це особливо помітно в акварельних серіях, де художник досягає гармонійної взаємодії форми та кольору: «У його акварелях зберігається студійна точність і водночас свобода мазка, що формує живий і динамічний простір» (Сусак, 2011:185). Так митець переосмислював європейські художні течії, трансформуючи неокласичні й модерністські принципи у власну пластичну систему, орієнтовану на колір і живописну свободу. Поєднання модерністських пошуків із традиційною пластичною культурою сприяло формуванню індивідуального стилю художника.

Отже, європейські впливи художник органічно трансформував у власній художній мові, поєднуючи європейські колористичні методи з українською образною традицією.

Акварель – матеріал, який вимагає майстерності, точного контролю води і пігменту. У М. Глуценка він перетворюється на засіб передавання ефемерних станів світла й повітряності простору. Завдяки прозорості фарб він досягає ефекту несвідомої, але емоційно зарядженої композиції, де кожен мазок може бути як ясно окреслений, так і розсіяно-легкий. М. Глуценко вправно використовував температуру кольору – холодні блакиті протиставляються теплим золотистим і зеленим тонам, щоб досягти динаміки й глибини площини. Через цей прийом простір у його акварелях постає як живий.

Молодий художник працював із прозорими шарами та колористичною ритмікою, що пізніше стало ключовою рисою його акварельної творчості: «Навіть у малих форматах Глуценко демонструє експресивне використання кольору та світла, характерне для його пізніх пейзажних акварелей» (Пономаренко, 2023: 87).

Колір у творах М. Глуценка – це не прикраса, а сенсовий елемент, який формує психологічну структуру твору. Характерною рисою акварелі у його творчості є багатшарова прозорість фарб, що дозволяє кольору «світлитись» зсередини.

Такий підхід створює ефект світлового фону, який ніби пронизує композицію. О. Капшуківа наголошує, що для живопису Миколи Глуценка, особливо кінця 1940–1950-х років, характерне «посилення ролі кольору як основного носія емоційного змісту твору, де колористичні співвідношення формують художній простір активніше, ніж лінійна побудова композиції» (Капшуківа, 2024). Дослідниця підкреслює, що у пізнішій творчості митця «колір набуває самостійної виразної сили, перетворюючись із допоміжного елемента форми на провідний засіб художнього мислення» (Капшуківа, 2024).

У спогадах сучасників також підкреслюється, що Глуценко надавав особливої уваги світловим нюансам і прозорості фарби, вважаючи колір головним інструментом передавання настрою та просторової глибини композиції (Микола Глу-

щенко, 1984). М. Глущенко підтримував творчі та інтелектуальні зв'язки з відомими особистостями, що стимулювало його художнє мислення та спонукало до пошуку нових способів передачі психологічного стану в живописі. Це, за спостереженням автора, відображається і в його акварелях, де художник прагне передати не пейзаж як факт, а його емоційне сприйняття (*Миронець, 2015:260*). Наприклад, митець перебував у постійному творчому діалозі з іншими українськими митцями, зокрема Василем Чегодаром, що дозволяло йому експериментувати з формою та кольором. Цей досвід вплинув і на його роботу з аквареллю, де свобода мазка та колористична сміливість стають помітними рисами (*Волошина, 2024:133*).

На відміну від студійного олійного живопису, акварельні твори М. Глущенко часто зберігають свіжість імпровазації, притаманну пленерній практиці. Вони відображають не тільки лінію пейзажу, а й його внутрішній ритм, пережитий митцем як інтенсивний психологічний стан. Спадщина митця взагалі відзначається активним експериментуванням з техніками та матеріалами, серед яких роботи на папері посідають важливе місце у формуванні його художньої мови (*Катиукова, 2024*).

М. Глущенко створив відому серію акварельних пейзажів «Паланга» та низку інших робіт на папері, у яких відображені різноманітні стани природи. Художник передає не лише зовнішній вигляд ландшафту, а й його психологічну та емоційну характеристику: від спокійних і гармонійних берегів моря до динамічного, пульсуючого руху хмар і водної гладі, де світло, повітря та вода взаємодіють у постійному русі. У цих творах Глущенко застосовує короткі, але виразні мазки, що підкреслюють ритм і динаміку пейзажу, а також тонко передають атмосферні явища, зміни освітлення і настрою. Композиції часто вирішені у широких горизонтальних форматах, що посилює відчуття простору та відкритості, а колористичні співвідношення – поєднання холодних і теплих тонів – створюють ефект глибини і прозорості. Через такі технічні й художні прийоми пейзаж у акварелях «Паланга» перетворюється на живий, емоційно насичений простір, де природа постає не як статичний мотив, а як стан середовища, що відчувається і переживається митцем.

Природа у М. Глущенко – це не просто мотив, а символ. Через колір і світлотінь художник передає не пейзаж, як він є, а його інтерпретацію – наповнену світлом і настроєм. Акварельні роботи часто витримані в повітряних, холодно-теплих тональних співвідношеннях, що підсилюють емоційну звучність образу. «Його акварелі демонструють тонке відчуття кольорних гармоній та прозорості фарби, де кожен мазок створює динаміку простору» (*Пінчевська, 2021: 45*).

Так пейзаж перестає бути простою репрезентацією конкретного місця й стає станом середовища – пласти світла, води та повітря, які взаємодіють у тонкій колористичній мережі. Тобто пейзаж у творчості Миколи Глущенко постає не стільки як топографічне відтворення місця, скільки як образний стан природи, сформований через колористичні ритми та світлові контрасти (*Пінчевська, 2021: 45*).

Інколи контури предметів розчиняються, а форми відтворюються через кольорові маси, що створює відчуття руху й часу в рамках плоскої площини.

Глущенко належить до покоління художників, які інтегрували українське мистецтво у загальноєвропейський контекст. Його вклад у розвиток колористики і техніки акварелі відзначено численними виставками та публікаціями.

Порівняно з іншими майстрами української акварелі, М. Глущенко вирізняється особливою свободою мазка і широким колірним діапазоном. Якщо деякі українські митці розглядали акварель здебільшого як допоміжний ескізний засіб, то М. Глущенко трактував її як самостійний творчий інструмент.

Колористичні стратегії Глущенко – прозорість, ритмічність і сміливий розвиток кольорового спектра – дають змогу розглядати його акварельний доробок як одну з ключових сторінок українського мистецтва ХХ століття.

Загалом акварель у творчості Миколи Глущенко – це не лише художня практика, а насамперед спосіб осмислення світу через кольорові співвідношення й прозорість фарби. Образно-стильові трансформації, які він реалізував у своїх творах, демонструють, що акварель здатна бути не менш експресивним засобом, ніж олійний живопис.

Висновки. Акварель у творчості Миколи Глущенко була повноцінним художнім інструментом. Через прозорість фарб та контроль над водою й пігментом художник передавав ефемерні стани світла, повітряності та настрою простору, досягаючи високого рівня емоційної виразності.

Акварель М. Глущенко вирізняється особливою свободою мазка, широким колірним спектром і сміливістю експериментів із технікою. Характерними рисами є багатошарова прозорість, світловий фон і динаміка кольору. Контрасти холодних і теплих тонів, ритмічні мазки та свобода виконання створюють відчуття живого, динамічного простору. Колір виступає не прикрасою, а носієм психологічного та художнього змісту. Природа при цьому – не проста репрезентація, а інтерпретація стану середовища – світла, води, повітря та часу. Композиції передають внутрішній ритм і емоційний стан митця, а контури форм часто розчиняються у кольорових масах, підкреслюючи динаміку й прозорість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волошина К. Василь Чегодар та Микола Глуценка: творчі взаємовпливи. *National Academy of Fine Arts and Architecture Collection of Scholarly Works «Ukrainian Academy of Art*. 2024. № 35. С. 131–141. <https://doi.org/10.32782/411-3034-2024-35-14>
2. Глуценка Микола «В дзеркалі». URL: https://lartgallery.ua/uk_collection/v-dzerkali-glushchenko-mykola-petrovich-1611 (дата звернення: 28.11.2025)
3. Глуценка Микола Петрович. URL: <https://museum.mcsc.gov.ua/authors/gluschenko-mikola-petrovich> (дата звернення: 28.01.2025)
4. Капшуківа О. Естетико-стильові особливості живопису Миколи Глуценка кінця 1940–1950-х років. *Fine Art and Culture Studies*. 2024. № 4. С. 108–114. <https://doi.org/10.32782/facs-2024-4-15> (дата звернення: 28.01.2026)
5. Капшуківа О. С. Твори живопису Миколи Глуценка 1940–1970-х років з колекції Дніпровського художнього музею: до питань періодизації та переатрибуції. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 1. С. 273–278.
6. Капшуківа О. С. Соціокультурні аспекти репрезентації культурної спадщини М. П. Глуценка. *Культура і сучасність*. 2022. № 2. С. 146–151.
7. Лебедева К. В. Микола Глуценка – художник і шпигун. Харків–Київ: Бібліотека українського мистецтва, 2022. 160 с.
8. Микола Глуценка. Спогади про художника / упоряд. І.М. Блюміна. Київ: Мистецтво, 1984. 95 с.
9. Миронець Н. І. Володимир Винниченко та Микола Глуценка: до історії взаємин (за щоденниками та листами). *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: зб. наук. пр. до 80-річчя професора М. Ф. Дмитрієнко*. Київ, 2015. Ч. 26–27. С. 255–283.
10. Пінчевська Б. М. Микола Глуценка. Харків : ЛА «Час читати», 2021. 127 с.
11. Пономаренко М. В. «Автопортрет» Миколи Глуценка 1923 року: в дзеркалі відродження. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2023. № 2. С. 85–91. <https://doi.org/10.32782/uad.2023.2.10>
12. Сусак В. Неокласицизм в українському живописі 1920–1930-х рр.: Іван Бабій та Микола Глуценка. *Культура України*. № 33. 2011. С. 181–188.
13. Mykola Hlushchenko. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Mykola_Hlushchenko (дата звернення: 30.01.2026)

REFERENCES

1. Voloshyna, K. (2024) Vasyl Chehodar ta Mykola Hlushchenko: tvorchi vzaiemovplyvy. [Vasyl Chehodar and Mykola Hlushchenko: creators of mutual influence]. *National Academy of Fine Arts and Architecture Collection of Scholarly Works «Ukrainian Academy of Art*, 35. 131–141. <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2024-35-14> [in Ukrainian]
2. Hlushchenko Mykola «V dzerkali».[Hlushchenko Mykola «In the Mirror»]. URL: https://lartgallery.ua/uk_collection/v-dzerkali-glushchenko-mykola-petrovich-1611 (date of application: 11/28/2025) [in Ukrainian]
3. Hlushchenko Mykola Petrovych. [Hlushchenko Mykola Petrovych]. URL: <https://museum.mcsc.gov.ua/authors/gluschenko-mikola-petrovich> (date of application: 01/28/2026) [in Ukrainian]
4. Kapshukova, O. (2024) Estetyko-stylovi osoblyvosti zhyvopysu Mykoly Hlushchenka kintsia 1940–1950-kh rokiv [Aesthetic and stylistic features of the life of Mykola Hlushchenko in the 1940s–1950s.] *Fine Art and Culture Studies*, 4. 108–114. <https://doi.org/10.32782/facs-2024-4-15> [in Ukrainian]
5. Kapshukova, O. S. (2024) Tvory zhyvopysu Mykoly Hlushchenka 1940–1970-kh rokiv z kolektsii Dniprovskoho khudozhnogo muzeiu: do pytan periodyzatsii ta pereatrybutsii [Works of Mykola Hlushchenko’s Life Paintings of the 1940s–1970s from the Collection of the Dnipro Art Museum: Issues of Periodization and Reattribution]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, Kyiv, 1. 273–278. [in Ukrainian]
6. Kapshukova, O.S. (2022) Sotsiokulturni aspekty reprezentatsii kulturnoi spadshchyny M. P. Hlushchenka [Sociocultural Aspects of the Representation of the Cultural Heritage of M. P. Hlushchenko]. *Kultura i suchasnist*, 2. 146–151. [in Ukrainian]
7. Lebedieva, K. V. (2022) Mykola Hlushchenko – khudozhnyk i shpyhun [Mykola Hlushchenko – artist and spy]. Kharkiv–Kyiv: Biblioteka ukrainskoho mystetstva. 160 p. [in Ukrainian]
8. Bliumina, I.M. (Eds.) (1984) Mykola Hlushchenko Spohady pro khudozhnyka [Memoirs regarding an artist]. Kyiv: Mystetstvo. 95 p. [in Ukrainian]
9. Myronets, N. I. (2015) Volodymyr Vynnychenko ta Mykola Hlushchenko: do istorii vzaiemyn (za shchodennykamy ta lystamy) [Volodymyr Vynnychenko and Mykola Hlushchenko: to mutual history (for the past and present)]. *Spetsialni istorichni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky: zb. nauk. pr. do 80-richchia profesora M. F. Dmytriienko*. Kyiv, 26–27. 255–283. [in Ukrainian]
10. Pinchevska, B. M. (2021) Mykola Hlushchenko. [Mykola Hlushchenko]. Kharkiv: LA «Chas chytaty». 127 p. [in Ukrainian]
11. Ponomarenko, M. V. (2023) «Avtoportret» Mykoly Hlushchenka 1923 roku: v dzerkali vidrodzhennia. [Self-portrait by Mykola Hlushchenko, 1923: rebirth in the mirror]. *Ukrainskyi mystetstvoznavchyi dyskurs*, 2, 85–91. <https://doi.org/10.32782/uad.2023.2.10> [in Ukrainian]
12. Susak, V. (2011) Neoklasytsyzm v ukrainskomu zhyvopysi 1920–1930: Ivan Babii ta Mykola Hlushchenko. [Neoclassicism in Ukrainian Art 1920–1930: Ivan Babii and Mykola Hlushchenko]. *Kultura Ukrainy*, 33. 181–188 [in Ukrainian]
13. Mykola Hlushchenko. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Mykola_Hlushchenko (date of application: 01/30/2026)

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.04.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

